

Розподіл епітетів за вираженою в них позитивною / негативною оцінкою майже рівномірний.

Отже, здійснений на значному обсязі матеріалу аналіз епітетів із погляду структури й семантики засвідчив гендерні відмінності у виборі авторами й авторками різних моделей складних епітетних структур, у вживанні образних і логічних означень, а також кількісні відмінності у використанні гендерно маркованих епітетів, причому з переважуванням саме фемінних. Відмінності полягають і у співвідношенні емоційно-оцінних та нейтральних епітетів у авторів і авторок. Усі ці спостереження потребують подальшої статистичної перевірки, однак і дають підстави для виокремлення гендерного маркера у лексикографічних працях, що фіксують образні засоби, зокрема епітети. Крім того, перспективним є дослідження оригінальних епітетів у «жіночих» і «чоловічих» текстах.

Література

1. Бибик С. «Новий словник епітетів української мови»: до корпусу поетичної мови // Культура слова. – 2012. – № 77. – С. 64–72.
2. Резанова З. И. Гендерная метафора: типология, лексикографическая интерпретация, контекстная репрезентация // Вестник Томского гос. ун-та. Филология. – Томск: Изд-во Томского ун-та. – 2011. – № 2. – С. 45–57.
3. Хачмафова З. Р. Гендерная стратификация языка женской прозы // Известия Российского гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена. 2010. – № 120. – С. 186–196.

Ткаченко В. М., Козуб К. І.

УДК 37.015.311:811.161.2:821.161.2

Розвиток креативної особистості на заняттях української мови та літератури шляхом упровадження новітніх технологій

В статті проаналізовано використання новітніх технологій навчання при викладанні української мови та літератури, які сприяють розвитку творчих здібностей студентів, формування їхнього креативного потенціалу з метою отримання певного освітнього результату.

Ключові слова: новітні технології, методи, креативні якості, навчання.

В статье проанализировано использование новейших технологий обучения при преподавании украинского языка и литературы, которые способствуют развитию творческих способностей студентов, формирования их креативного потенциала с целью получения определенного образовательного результата.

Ключевые слова: новейшие технологии, методы, креативные качества, обучение.

The article analyzes the use of new learning technologies in teaching Ukrainian language and literature that support the development of creative abilities of students forming their creative potential in order to obtain certain educational result.

Keywords: *latest technology, methods, creativity, learning.*

Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на нього комп'ютерних технологій, які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві, утворюючи глобальний інформаційний простір. Людина, яка вміло й ефективно володіє технологіями та інформацією, має новий стиль мислення, принципово інакше оцінює проблеми, які виникають, організовує свою діяльність.

Головне завдання викладача – навчити кожного студента за короткий проміжок часу з величезної кількості отриманої інформації сприйняти, осмислити й застосувати в практичній діяльності саме ту, яка допоможе йому в формуванні життєвих компетенцій. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб студент активно, з цікавістю і захопленням працював, бачив плоди своєї праці, міг оцінити їх практичне застосування. Адже процес навчання – не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову студента. Адже куди важливіше навчити, ніж просто розповісти. Цей процес потребує напруженої розумової роботи підлітка та його власної активної участі в цьому процесі. Цю мету і переслідує упровадження новітніх технологій.

Керуючись основними документами, що унормовують діяльність, визначають основні завдання та пріоритети освітньої галузі (Загальна декларація прав людини, Національна доктрина розвитку освіти України, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», державні документи щодо реформування сучасної освіти) сьогоднішній викладач зобов'язаний створити такі умови, де б учень повноцінно жив, проектував своє майбутнє, свій шлях, враховуючи власні можливості, ставлячи перед собою завдання самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти. Тобто виховати креативну особистість, здатну до творчого нестандартного мислення, можливості ефективно вирішувати складні проблеми власної життєдіяльності.

Новий підхід у викладанні філологічних дисциплін вимагає працювати викладачів-словесників у творчому режимі, нестандартних напрямках, постійно вдосконалювати свою професійну діяльність, спрямовувати свою роботу на розвиток творчих можливостей студентів, креативність, їхніх талантів з метою отримання певного освітнього результату. Метою публікації є розглянути розвиток

креативної особистості на заняттях української мови та літератури шляхом упровадження новітніх технологій.

Опрацювавши роботи науковців, таких як Г. Айзенк, А. Алейніков, М. Бердяєв, Д. Богоявленська, Л. Виготський, В. Лернер, А. Маслоу, О. Моляко, А. Полякова, Я. Пономарьов, В. Рибалко, В. Семиченко, С. Сисоєва, Р. Штайнер, можна зробити висновок, що креативність розглядаються як основа, психологічний механізм, що зумовлює творчу активність людини для творчої самореалізації у різних видах життєдіяльності. Тобто креативність є характерною ознакою творчої особистості, спроможної реалізувати свій творчий потенціал за власною ініціативою і з вибором відповідних засобів [2, с. 324].

Пріоритет в організації освітнього процесу слід надавати особистості студента, його вмінню самостійно здобувати знання: заохочувати до активної пізнавальної діяльності, створювати умови для виявлення зацікавленості, стимулювати до висловлювань без побоювань помилитися, формувати прагнення студентів знаходити свій спосіб роботи, вчити аналізувати та виявляти студентську ініціативу. Тобто розвивати в студентів креативні якості:

- уміння альтернативно мислити, бачити кілька варіантів розв'язання проблеми;
- спроможність нестандартно працювати з матеріалом;
- бажання експериментувати;
- потребу імпровізувати, розкривати зміст твору;
- здатність творчо засвоювати навчальний матеріал;
- прагнення до самозбагачення інтелектуальної, моральної, емоційно-вольової, естетичної сфери

Успішність освітнього процесу, висока якість заняття досягається саме завдяки використанню новітніх технологій. У своїй педагогічній практиці апробуємо спосіб інтеграції окремих елементів таких сучасних технологій навчання:

- Ігрові технології;
- Проблемні технології;
- Інформаційні технології;
- Проектне навчання;

Ігровий метод навчання передбачає визначення мети, спрямованої на засвоєння змісту освіти, вибір виду навчально-пізнавальної діяльності і форми взаємодії педагога і студентів. Ігрові методи є ефективними і характеризуються наявністю ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності; активізацією мислення й поведінки

студента; високим ступенем задіяності в навчальному процесі; обов'язковістю взаємодії студентів між собою та викладачем; емоційністю і творчим характером заняття; самостійністю студентів у прийнятті рішення; їх бажанням набути умінь і навичок за відносно короткий термін [3, с. 44].

Ігрові методи багатопланові, і кожен з них у той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють рольові ігри, ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, та ін.

Рольова гра – це умовне відтворення її учасниками реальної практичної діяльності людей, створення умов реального спілкування, які поєднують у собі елементи як ігрової, так і навчальної діяльності. Ефективність навчання тут обумовлена, в першу чергу, вибухом мотивації інтересу до предмета.

Вважаємо доцільним проводити ігри на різних етапах заняття. Так під час актуалізації опорних знань на занятті літератури можна проводити гру «Найуважніший», наприклад під час вивчення творчості І. Нечуя-Левицького, П. Мирного, І. Багряного, В. Барки та ін.:

- з якого твору взята фраза;
- кому з героїв твору належать слова;
- про кого йде мова тощо.

Використовуючи рольову гру, викладач допомагає студенту відчути свою власну особистість, свої прагнення, мету. Адже гра імітує реальність. В ході рольової гри учасники «розігрують у ролях» певну проблему або ситуацію. Тому такі прийоми навчання ігрової технології, як читання за ролями, драматизація (рольова гра), що дає можливість розвивати такі креативні якості студента, як розвинена уява, критичне мислення, спроможність знаходити і розглядати альтернативні можливості дій, співчуття, співпереживання.

Відгадування загадок, розгадування кросвордів, ребусів, виконання доручень, ігрових завдань, вияв кмітливості є результатом гри й сприймається студентом як досягнення. Виявляється він і в задоволенні учасників гри від участі в ній. Під час актуалізації опорних знань чи підсумкового етапу уроку доречно використовувати роботу з кросвордом. Завдяки цьому розвиваються такі креативні якості студента, як спостережливість, вміння співставляти, нестандартно мислити, здатність творчо засвоювати навчальний матеріал, прагнення до інтелектуального росту.

Уміння творчо мислити, бачити кілька варіантів розв'язання проблеми, спроможність нестандартно працювати з матеріалом, висловлювати та доводити свою думку розвивається і формується у студентів під час впровадження технологій проблемного навчання (автор-розробник Джон Дьюї). Під час проблемного навчання викладач не повідомляє знання в готовому вигляді, а ставлю перед студентами завдання (проблему), зацікавлює їх, викликає в них бажання знайти спосіб її розв'язання.

Під час самостійної (групової, колективної) пошукової діяльності студентів над розв'язанням навчальних проблем, формуються нові знання, уміння, навички; розвиваються здібності, активність, зацікавленість, творче мислення.

Готують студентів до самостійного подальшого життя, розвиваючи вміння критичного мислення, аналізувати, синтезувати, співставляти, попередньо оцінивши й осмисливши певну проблему, завдання на спостереження «Лови помилку («Знайди помилку»)). Використовуючи цей прийом, викладач свідомо допускає в прочитаному або написаному задалегідь тексті чи реченні помилку, яку потрібно помітити. Наприклад під час вивчення теми «Норми вимови. Склад і наголос» можна запропонувала прослухати професійний текст, неправильно наголошуючи деякі слова. Завдання: виписати слова, прочитані з неправильним наголосом. Пояснити, у чому виявилася помилка. При цьому студенти мають можливість працювати із словниками (орфографічним, тлумачним).

Використання інформаційних технологій на заняттях української мови та літератури може відбуватися різними способами, це залежить від низки факторів, найважливішими з яких вважаємо такі: потреби конкретного заняття, рівня володіння різними програмами.

Студент – співторець заняття. Адже використання інформаційних технологій передбачає активну взаємодію викладача та студента. Вони залучаються до навчального процесу як активні учасники. Саме для цієї роботи використовується програма Power Point, за допомогою якої студенти створюють презентації за результатами своєї дослідницької діяльності за змістом літературного твору, під час опрацювання характеристики героя, біографії письменника, літературознавчих доль тощо. Ця ефективна форма допомагає узагальнювати, відпрацьовувати, повторювати, систематизувати і створювати нове на основі вивченого.

Відповідно до типу навчальної інформації, на заняттях доречно використовувати такі типи презентацій, які впливають на ефективність навчально-виховного процесу: діагностичну, інформаційну, практичну, рефлексивну, аналітичну, творчу.

На заняттях літератури ефективним є використання записів телепередач про письменників, що вивчаються у курсі української літератури, наприклад, про Івана Нечуя-Левицького, Олеса Гончара, Михайла Коцюбинського, Івана Багряного, Олександра Довженка, Лесю Українку, Івана Франка, Володимира Сосюру та багатьох інших. Пропонувати студентам перегляди фільмів або їх фрагментів за прочитаними програмовими текстами, комп'ютерні програми, електронні інформаційні джерела, які урізноманітнюють методичні прийоми й підвищують мотивацію навчальної діяльності, заохочують студентів до творчого читання художніх творів.

Інформаційні технології дозволяють поєднати теорію з практикою, текстовий і наочний матеріал, графічні засоби, відеозображення, мовний та музичний супровід, створити уявлення реального оточення, спілкування. Вони забезпечують активну діяльність студентів у процесі вивчення української мови та літератури, гнучкість і варіювання тренувальних вправ і видів контролю, актуалізують пізнавальну діяльність і розвивають критичне мислення, розширюють можливості здобуття, осмислення та презентації інформації, дають змогу моделювати комунікативні ситуації, загалом робити заняття мови та літератури привабливими, цікавими для студентів.

Безумовно, розвиткові творчих здібностей студентів, їхньому самовираженню, виробленню практичних навичок якнайкраще сприяє проектна діяльність, при цьому формуються такі креативні риси особистості, як: уміння мислити, бачити кілька варіантів розв'язання задачі, творчий підхід, бажання експериментувати, потреба імпровізувати, спроможність нестандартно працювати з матеріалом.

Ефективність застосування методу проектів на заняттях української мови та літератури залежить від багатьох факторів: опанування студентами тексту літературного твору, місце заняття в темі, загальний рівень підготовки студентів, їхнє ставлення до творчих завдань, психологічний клімат у групі, майстерність викладача, чіткість питань, мети, інструкції.

На заняттях української літератури доцільно використовувати творчі проекти, участь у яких допомагає студентам краще осягнути художній твір, зрозуміти літературну епоху, усвідомити особливості

творчості різних письменників, висловити особистісне ставлення до того чи іншого літературного явища, реалізувати свої творчі та інтелектуальні здібності. Наприклад, під час опрацювання біографічної теми студенти залучаються до участі у творчому проєкті «Віртуальний музей письменника». Під час опрацювання художнього твору студенти можуть бути залучені до участі в творчих особистісно орієнтованих проєктах: «Мое слово на захист героя». Осмислити особливості характерів літературних героїв студентам допомагає участь у рольовому проєкті «Прес-конференція літературних героїв».

Отже, упровадження новітніх технологій у викладання української мови та літератури комплексно впливає на становлення та розвиток особистості студента, його психоемоційну сферу, інтелектуальні здібності, морально-етичні та етичні погляди, духовні запити. Позитивною стороною новітніх методів є можливість використання на одному занятті різних форм і методів такого типу навчання. Упровадження інноваційних технологій під час вивчення мови та літератури дало певні результати, в студентів збільшився інтерес до дисциплін, зросла активність, зацікавленість в діалогово-пошуковій роботі. У процесі своєї роботи ми переконалися, що лише вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проєктного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення студентів дасть змогу розвивати творчі здібності, а значить, і формувати творчу особистість студента.

Література

1. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні технології в системі особистісно – зорієнтованої освіти // Дивослово. – 2006. – № 4.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с. (Альмаматер).
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор – укладач Н. П. Навоколова. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця») Інтерактивні вправи та ігри. – Харків: Вид. Група «Основа», 2009. – 144 с.